PROPOZIȚIA VERBALĂ ȘI PROPOZIȚIA NOMINALĂ

DE

G. NEDIOGLU

Lingviștii disting două tipuri de propoziții, deosebite atît prin structura cît și prin valoarea lor: verbală și nominală.

Verbală este propoziția al cărei predicat arată o acțiune *(Vin berzele)*, un proces de devenire *(Căldura crește)* sau o stare exprimată printr-un verb plin *(Florile tînjesc de secetă)*. — Lipsite de un verb real, propozițiile nominale se întemeiază nu pe o idee verbală, ci pe o însușire, arătată ca convenind ori neconvenind subiectului *(Viața e scurtă)*. Ele pot exprima și starea, dar o stare care indică felul de a fi al subiectului *(Bătrînul este bolnav)*, distingîndu-se de starea verbală, care înfățișează felul de a se manifesta al subiectului *(Bătrînul bolește)*.

Deosebirea dintre aceste două feluri de propoziții se întemeiază deci pe două noțiuni distincte, care provoacă reacțiuni diferite în mintea noastră. Propozițiile verbale deșteaptă în noi imaginea unei acțiuni sau a unei stări provenite dintr-o acțiune; cele nominale ne dau imaginea adjectivală a unei însușiri, a unui fel de a fi, a unei stări.

Vorbitorul recurge la unul sau la celălalt din aceste două procedee lingvistice, după cum simte nevoia de a-și exprima gîndirea dinamic sau static.

Exprimînd acțiuni, propozițiile verbale — fie ele explicite ori implicite prin prescurtare — se caracterizează prin mișcarea pe care o imprimă ideilor, o mișcare accelerată și uneori febrilă, impetuoasă:

Viscolul ***frămîntă*** *lumea . . . Lupii suri* ***ies*** *după pradă,*
Alergînd, urlînd *în urmă-i prin potopul de zăpadă.*
Turmele ***tremur*** *; corbii* ***zbor*** *vîrtej* ***răpiți*** *de vînt*
Și răchițele ***se ndoaie lovindu-se*** *de pămînt.*

V. Alecsandri, Viscolul.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

În opoziție cu dinamismul narativ al propozițiilor verbale stă caracterul static descriptiv al propozițiilor nominale, care, preocupate fiind de arătarea însușirilor și a stărilor, dau prin nota lor analitică, o desfășurare lentă ideilor:

— Poate că nu ești bine . . .
— Ba nu, sînt bine, dar poate că nu sînt întreagă . . .
Nu sînt ca ceailaltă lume . . .

Era slabă, străvezie; urechile lustruite . . .mînușițele deșirate; pieptul îngust și cilindric.

B. Delavrancea, Liniște.

E-un miros de tei în crînguri,
Dulce-i umbra de răchiți
Și sîntem atît de singuri
Și atît de fericiți!

M. Eminescu, Lasă-ți lumea.

Se-ntîmplă uneori ca propoziția verbală să încalce domeniul propoziției nominale, intrînd în descrieri. În locul dezvoltării domoale a notațiilor nominale, apare atunci dinamismul vibrant al construcției verbale, care dă tabloului mișcare și vigoare:

Apele ***se bat, rostogolesc*** *bolovani,* ***umplu*** *vultorile și* ***sar*** *peste stîncile lustruite; șipotele* ***țîșnesc și-și azvîrlă*** *sulul apelor reci ca niște arcuri de sticlă străvezie; munții* ***se încalecă*** *grumaz peste grumaz pînă în slava cerului; călătorii* ***admiră, rîd, petrec, beau*** *pe mușchiul moale și blînd ca o catifea verde.*

B. Delavrancea, Liniște.

Asociate, aceste procedee lingvistice se completează reciproc:

*Frînturi de oaste-****aleargă*** *pe apucate,*
Ard *satele . . . Departe* ***se năzare***
Un greu convoi cu strigăt de pierzare . . .
Catîri cu saci de bani, întregi bazare
*De-arginturi, scule, repede-****ncărcate,***
Chervane vechi, căruțe cu bucate
Se duc *spre munți și* ***curg*** *mereu din zare . . .*
Sînt mari averi domnești, strînsoarea, rodul
Atîtor lacrimi și sudori cumplite . . .

Șt. O. Iosif, Răzmirița.

Prin acțiunile pe care le exprimă, propozițiile verbale fixează cîteva din momentele principale ale răzmiriții, în timp ce propozițiile nominale completează tabloul prin reflecțiile și sentimentul de jale al poetului în fața priveliștii zugrăvite. Legate prin conținutul lor de propozițiile verbale precedente, propozițiile nominale se leagă și sintactic de ele, de vreme ce au același subiect cu cele din urmă.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

Unirea mai intimă, prin coordonare sau subordonare, a acestor două feluri de propoziții dă frazei aspecte și valori stilistice din cele mai variate.

Iată construit astfel un sistem adversativ:

Viforoase erau vremile cele vechi . . . dar oamenii se năşteau tari . . . pămîntul era acoperit de dărămături şi de trupuri moarte . . . dar din acele cîmpii ce fumegau de pîrjol şi de măcel, se înălţau strigări de biruinţi . . .

Al. Russo, Cîntarea Romîniei.

Starea de nesiguranță a timpurilor vitrege din trecut și dezastrul provocat de necontenitele războaie purtate pe pămîntul țării, zugrăvite pe cale nominală (« Vremi viforoase », « pămînt acoperit de dărămături și de trupuri moarte ») sînt puse în antiteză cu tăria oamenilor și cu intensa lor viață de vitejie, exprimate prin dinamicele construcții verbale: « Oamenii se năşteau tari », « iar din cîmpiile ce fumegau de pîrjol și de măcel se înălţau strigări de biruinți ».

În unirea prin subordonare, regenta poate fi uneori propoziția nominală, iar subordonata propoziția verbală, după cum alteori propoziția verbală e regenta, iar cea nominală subordonata. Fiecare rînduire dă însă frazei un caracter deosebit.

În versurile:

O, eşti frumos cum numa-n vis
Un înger se arată!

M. Eminescu, Luceafărul,

sentimentul de admirație exprimat de nominala-regentă crește în intensitate o dată cu imaginea verbală a apariției îngerului, pe care o aduce acțiunea subordonatei.

Alta e situația în:

Şi cînd se va întoarce pămîntul în pămînt,
Au cine o să ştie de unde-s, cine sînt?

M. Eminescu, Despărțire.

Aici dinamismul propozițiilor verbale și îndeosebi al celei regente se îneacă în sentimentul de înduioșare pe care-l provoacă subordonatele nominale.

★

Deși de natură și structură distinctă, care le dă o individualitate proprie bine definită, propozițiile verbale nu pot fi întotdeauna delimitate de cele nominale, neputîndu-se trage între ele o hotărîtă linie de demarcație. În adevăr, uneori forma ne spune că avem de-a face cu o propoziție verbală, pe cînd înțelesul ne-o arată nominală; alteori, dimpotrivă, întîlnim propoziții cu conținut verbal, exprimat însă printr-o construcție nominală. Primele au fost numite propoziții nominal-verbale, iar cele din urmă verbal-nominale (J. Vendryes).

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

I

Iată, bunăoară, propozițiile construite cu sinonimele *a se afla* și *a se găsi*. În:

După bătălie mulți viteji **se află** (I. Zanne, IV 269) și

Ce-ai căutat **ai găsit** (T. Pamfile, DAcR II_1 114)

ele formează două construcții verbale. Nu tot verbale rămîn însă și următoarele două propoziții, formate cu aceleași verbe:

Mîne-n zori **să vă aflați**
Toți călări și înarmați.

V. Alecsandri, P. p. Stefăniță Vodă.

În orice parte-a lumii **străin eu mă găsesc.**

Idem, Strofe lui C. Negri.

De astă dată, cu toată forma lor verbală, propozițiile au devenit nominale, pentru că verbele și-au pierdut înțelesul lor propriu, ne-mai-exprimînd ideea acțiunii de « a fi aflat » sau « găsit cineva (ceva) după o prealabilă căutare ». Abstractizîndu-se cu totul, ele au ajuns copulative ca și verbul *a fi*, în care calitatea li se și alătură nume predicative: să vă aflați [= să fiți] călări și înarmați; mă găsesc [= sînt] străin.

La fel se întîmplă și cu alte verbe, care enunță de obicei acțiuni în cel mai deplin înțeles al cuvîntului și care totuși își pierd în anumite condiții această putere, formînd propoziții nominale. Astfel, una și aceeași construcție, *fă bine!* este verbală în:

Fă bine *și așteaptă rău*

I. Pop-Reteganul, V, Pipăruș Pătru.

pentru că are înțelesul de « săvîrșește fapte bune ! » și nominală în fraza:

Acum dară **fă bine** *de înapoiește un leu tovarășului dumitale*

I. Creangă, Cinci pîini.

unde exprimă cu o ușoară notă mucalită ideea de « fii bun și . . . »

Propoziții nominale formează verbul *a face* și în asociere cu anumite substantive, ca în construcția sinonimă cu cea precedentă:

Să faci bunătatea [= să fii bun] *să te potolești de azi înainte*

Al. Vlahuță, O viață.

sau în:

Și-apoi, ce ți-oi lua eu din casă **nu-ți face trebuință** [= *nu-ți e trebuincios*]

I. Creangă, Stan Pățitul.

Tot propoziții nominale, cu toată aparența lor verbală, poate forma și verbul *a sta*, devenit și el copulativ:

El singur **zeu stătut-a** [= a fost singurul zeu] *nainte de-a fi zeii*

M. Eminescu, Rugăciunea unui Dac.

Trecerea de la o categorie la alta nu este însă întotdeauna totală. De foarte multe ori, nici unul din cele două elemente, verbal sau nominal, nu izbutește să dezlocuiască pe celălalt și să-și impună incontestabila lui valoare, ca în citatele precedente. Rămînînd amîndouă în ființă, ele se asociază, concentrîndu-se într-o

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

unitate semantică complexă și creînd o întreagă categorie de propoziții cu caracter mixt, verbal și nominal totdeodată, în care, dacă aceste două elemente stau uneori pe picior de egalitate, echilibrîndu-se reciproc, își dispută de cele mai multe ori întîietatea, unul în detrimentul altuia, în măsura în care s-au putut menține.

Uneori această luptă se simte în chiar conținutul semantic al verbului simplu, care formează predicatul propoziției. Așa am văzut că se întîmplă în propozițiile verbale semnalate mai sus, care exprimă s t a r e a subiectului ca un fel de m a n i f e s t a r e a lui *(Bătrînul bolește)*.

Ceva mai mult. Unele predicate-verbe simple exprimă chiar și î n s u ș i r e a pe care și-o m a n i f e s t ă subiectul:

Pe muntișor ***albește*** *casa*
I. Văcărescu, DAcR I, 87.

. . . înecat în bălării, ***albea*** *trupul văruit al unei cișmele*
Al. Macedonski, Casa nr. 10.

Pe-ncetul tăria-nflorită ... ***s-albește*** *din clipă-n clipită*
G. Coșbuc, Faptul zilei.

Dealurile Dobrogei ***albăstresc*** *în fund ca o dungă de catifea*
C. Sandu-Aldea DAcR I, 96.

În aceste propoziții, verbale ca formă, elementul verbal (adică acțiunea) se unește organic cu cel nominal, însușirea de alb sau de albastru, prin care se manifestă subiectul, exprimînd ideea că cișmeaua (casa, cerul) își a r a t ă a l b e a ț a, a p a r a l b e, ne atrag atenția prin a l b u l lor, iar dealurile în negura depărtării, prin a l b a s t r u l lor.

Mai frecvent este acest caz, cînd sintagma predicatului este o perifrază verbală:

Mai nainte, calea-valea, erai deprins a trăi singur, dar acum ***are să-ți cadă greu,*** *mai ales că ți s-a îngreuiat gospodăria.*
I. Creangă, Stan Pățitul.

La prima vedere, s-ar părea că propoziția subliniată a devenit nominală, sinonimă cu *are să-ți fie greu.* Și totuși *a cădea* nu și-a pierdut cu totul ideea de acțiune, ci a mai păstrat ceva dintr-însa, și anume direcția mișcării, care este de sus în jos, extinsă de la greutățile de ordin fizic la cele morale. Uneori ideea de *greu* este înlocuită prin cea de *rău,* greutatea morală făcîndu-ne să ne simțim rău:

Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Ochilă . . .dar unde te duci, fără mine ***rău are să-ți cadă***
I. Creangă, Harap Alb.

Prin extensiune, alături de *a-i cădea greu sau rău cuiva,* s-au creat și construcțiile: *a-i cădea bun cuiva* «a-i veni pe neașteptate, a-i cădea ca din cer un bine în momente grele» și *a-i cădea drag (dragă) cineva cuiva:*

Făt-Frumos, Făt-Frumos, vino de taie peăst dușman al meu, că ***ți-oi cădea și eu bun*** *la ceva.*
P. Ispirescu, Ileana Simziana.

Ea din ce în ce ***mai dragă ți-ar cădea pe zi ce merge***
M. Eminescu, Scrisoarea V.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

Şi astfel, deşi intrat în componenţa unei perifraze cu înţeles nominal (a-i fi greu sau rău, a-i fi bine, a-i fi drag) verbul *a cădea* nu s-a transformat într-un copulativ, ci a devenit un s e m i - c o p u l a t i v, pentru că mai stăruie în el ideea de acţiune. De aceea propoziţiile *are să-ţi cadă greu (rău), ţi-oi cădea şi eu bun la ceva* şi *ţi-ar cădea din ce în ce mai dragă* nu sînt nominale propriu-zise, ci intră în categoria mixtă a propoziţiilor n o m i n a l - v e r b a l e, pentru că elementul nominal precumpăneşte asupra celui verbal.

Cît de numeroase sînt în limba noastră propoziţiile nominal-verbale cu astfel de semi-copulative ne-o arată cu prisosinţă multiplele şi variatele construcţii şi perifraze care au la bază pe *a avea*. Colorîndu-se cu o uşoară idee de acţiune, datorită sensului de posesie pe care-l mai păstrează întrucîtva acest verb, propoziţiile nominal-verbale construite cu el exprimă stări fizice şi sufleteşti din cele mai felurite:

Are putere « e puternic », *are cap (minte)* « e inteligent », *are inimă* « e milos », *are rînduială* « e ordonat », *are socoteală* « e chibzuit », *are noroc* « e norocos », *are curaj (îndrăzneală)* « e curajos (îndrăzneţ) », *are trecere* « e cu vază », *are tragere de inimă* « e zelos », *are haz* « e hazliu », *are gărgăuni în cap* « e înfumurat », *are scaun la cap* « e cu judecată sănătoasă[1] », *aibi bunătatea . . .* « fii bun »; *n-are linişte* « e neliniştit », *n-are astîmpăr* « e neastîmpărat », *n-are obraz* « e nerușinat », *n-are nici un rost (nici o noimă, nici un dumnezeu)* « e împotriva raţiunii », *n-are moarte* « e nemuritor »; *Toate păsările dorm, numai una* ***n-are somn*** [= nu-i e somn] (S. Mîndrescu, DAcR I 383); *Cînd n-am bani,* ***am voie bună*** [= sînt voios] (Doine, ibidem 383); *. . . nu cumva ostaşul acela* ***să aibă harţag*** [= să fie arţăgos] *şi să ne găsim beleaua cu dînsul* (I. Creangă, Ivan Turbincă); *îşi alese... un ogar,* ***să-l aibă de tovarăş*** [= să-i fie tovarăș] (P. Ispirescu, DAcR I. 881); *. . . pe copiii tăi* ***îi am*** [= îmi sunt] ***mai de aproape*** *decît pe ceilalţi* (Idem, Cei trei fraţi împăraţi); *Cu nimene-n lume* ***nu se avea bine*** [= nu era în raporturi bune] (A. Pann, DAcR I 381); *Ei acum ghiceşte singur de* ***te am eu drag*** [=dacă-mi eşti drag] *ori nu* (G. Coşbuc, Nedumerire); *Brazi şi păltinaşi* ***i-am avut*** [= mi-au fost] *nuntaşi* (V. Alecsandri, Miorița); ***N-au avut decît*** [= a fost de ajuns] *cu ochiul, ori cu mîna semn a face, /şi Apusul îşi împinse toate neamurile-n coace* (M. Eminescu, Scrisoarea III); *Hyperion, . . / /nu cere semne şi minuni, care* ***n-au chip*** [= sînt imposibile] *şi nume* (Idem, Luceafărul).

De multe ori însă ideea de stare covîrşeşte într-atîta pe cea de acţiune, încît verbală rămîne numai forma construcţiei, conţinutul ei devenind nominal în cel mai deplin înţeles al cuvîntului. O propoziţie ca *Toţi se scaldă într-o apă* (T. Pamfile, DAcR I 184) a ajuns astfel să însemneze « Toţi sînt la fel, deopotrivă ». Construcţia nemaiîntrebuinţîndu-se în sensul p r o p r i u al termenilor ei, ca în perifrazele de mai sus, ci în sens f i g u r a t, elementele-i componente

[1] Expresie de savuros pitoresc, în care răsună încă îndepărtatul ecou al *scaunelor noastre de judecată* (reşedinţele circumscripţiilor judecătoreşti) de odinioară.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

se contopesc într-un singur înțeles de ansamblu cu totul nou, în care ideea acțiunii de «a se scălda în aceeași apă», exprimă starea de «asemănare» a celor vizați de vorbitor. Este un alt tip de propoziție nominal-verbală, în care starea este exprimată într-o formă de structură verbală.

Starea fizică (slăbiciune, obezitate etc.) și cea materială (sărăcie, bogăție etc.), stările intelectuale și cele sufletești sau scăderile omenești, fiind de natură abstractă, geniul limbii le simbolizează ca mai sus, prin cîte o acțiune din cele mai caracteristice, concretizată în cîte-un caz special, care le face deosebit de sugestive. Această exprimare prin cîte o construcție verbală a unor stări prin excelență nominale constituie savoarea și pitorescul limbii noastre:

Îi numeri coastele (oasele) «e foarte slab»; *n-are după ce bea apă* «e sărac lipit»; *are seu la rărunchi* (I. Creangă) «e bogat»; *nu-l încape pielea* «e foarte gras» sau «îngîmfat din cale-afară»; *aruncă banii pe fereastră* sau *îi mănîncă cu lingura* «e risipitor»; *umblă cu minciuni* «e mincinos»; *umblă frunza frăsinelului* (Creangă) «e un pierde-vară»; *umblă pe două cărări* «e beat turtă»; *scoate apă (lapte) și din piatră seacă* «e foarte harnic (activ)»; *îi mănîncă cîinii din traistă* «e prostănac de tot, un gură-cască»; *se dă de ceasul morții* «e foarte supărat»; *biserica geme de lume* «e plină pînă la refuz».

După cum se vede, propozițiile nominal-verbale de acest fel înfățișează starea sub aspectul ei intensiv. Fapt explicabil. Ele provin de cele mai multe ori din cîte o subordonată consecutivă de intensitate, devenită independentă după ce s-a încărcat cu înțelesul regentei suprimate prin elipsă: [E atît de prost, încît] *îi mănîncă cîinii din traistă*. Cîteodată, subordonata consecutivă din care provin are și o valoare de comparativă ipotetică, nuanță ce se simte și în propoziția nominal-verbală rezultată: [E atît de risipitor, de parcă] *aruncă banii pe fereastră* sau [ca și cum i-ar] *mînca cu lingura*.

Chiar și o frază compusă din două sau mai multe propoziții verbale poate deveni nominal-verbală: Iată redată astfel atitudinea parvenitului îngîmfat: *Dă-mi, doamne, ce n-am gîndit, / să mă mir ce m-a găsit* (A. Pann, apud Zanne VI, 549).

II

O propoziție ca «Așa ne-a fost vorba?» trezește în noi nu ideea vreunei însușiri sau a unei stări, cum ne-am aștepta de la o construcție nominală, ci o imagine verbală, imaginea unei acțiuni: «așa am vorbit, așa ne-am înțeles?» E o propoziție verbal-nominală, pentru că elementul verbal, ideea de acțiune, precumpănește asupra celui nominal, care nu apare decît numai în forma construcției.

Ca și în acest exemplu, ideea de acțiune a propozițiilor verbal-nominale provine adeseori din substantivul verbal pe care-l au în sintagma predicatului:

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

Dacă ***nu v-a fost cu plăcere*** [= dacă nu v-a plăcut] *să pricepem și noi cîte ceva din cele ce spuneți . . . de ce ne-ați mai adus aici?* (I. Creangă, Moș Ion Roată și Vodă Cuza);

Dar, ***să nu vă fie cu supărare*** [= să nu vă supărați] *ia, palmele aceste țărănești . . ., străpunse de pălămidă și pline de bătături . . . vă țin pe dumneavoastră* (Idem, ibidem);

Acuma . . . mai că-mi vine să zic . . . că ***are să ne fie masul*** [= avem să rămînem peste noapte] *în pădure* (Idem, Moș Nichifor);

Nevoia te duce pe unde ***nu ți-i voia*** [= nu voiești] (Idem, Capra cu trei iezi);

Merindele le sfîrșise . . . trebuia să ceară a cumpăra de la gazdă. Dară care ***fu mirarea lui*** [= cît se miră] *cînd i se spuse că nu va putea găsi nimic* (P. Ispirescu, Minunea resteului);

Fă-mi cămașă de fuior, /că ***mi-e gîndul*** [= mă gîndesc] *să mă-nsor* (Jarnik-Bîrseanu, DAcR I 220);

Mi le-a făcut Dumnezeu [pe fete] */tocmai* ***de-s pe placul meu*** [= cum îmi plac mie] (V. Alecsandri, P. pop., Hore, XI, Barbu).

Alteori, substantivul din sintagma predicatului n-are prin el însuși valoare verbală, dar o capătă datorită grupei sintactice în care este încadrat:

Casa ***este în flăcări*** [= arde];

Cum ***ți-e numele?*** [= cum te numești?];

Către tine ni-i ***toată nădejdea*** [= nădăjduim] (Dosoftei, DAcR II_1 110);

Această fată din naștere ***era cu*** [= avea] *o stea în frunte* (P. Ispirescu, Găinăreasa);

Nu e de nasul tău [= nu meriți] *o asemenea bucățică* (Idem, Poveste țărănească);

Cînd va fi de către seară [= cînd va începe să însereze] *să mi te pai ca de ceară* (Jarnik-Bîrseanu, DAcR II_1 109);

Ce mi-i vremea [= ce-mi pasă de vreme], *cînd de veacuri /stele-mi scînteie pe lacuri?* (M. Eminescu, Revedere).

O altă notă caracteristică a chipului cum se înfățișează propoziția verbal-nominală: substantivul din sintagma predicatului poate fi suprimat prin elipsă, cînd copulativul *a fi* și-a însușit înțelesul acestuia. O construcție ca:

De asta ***ți-i acum în grijă*** [= te îngrijorezi], *stăpîne?* (I. Creangă, Stan Pățitul), apare curent sub forma:

De asta ți-i acum?

Suprimarea substantivului se face uneori pentru evitarea repetării:

Acum ***nu-i era lui*** *pentru că trecuse pe pămîntul omului celui slut . . . , ci îi era ciudă cum de să calce vorba tatălui său* (P. Ispirescu, Aleodor Împărat).

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

De multe ori însă această suprimare se datorește neputinței vorbitorului de a găsi termenul potrivit, ceea ce a și făcut să se nască o construcție ca *mi-e nu știu cum*, care, în citatul următor, are menirea de a atenua asprimea unui refuz categoric, dat prin *nu pot:*

Bine, treacă pentru tine . . . dar sufletele aceste ce sînt drepte a[le] *iadului,* ***mi-e nu știu cum*** *să le priimesc* (C. Negruzzi, Toderică).

În orice caz, fenomenul a început mai de mult, impunîndu-se apoi atît în limba vorbită, cît și în cea scrisă:

De viața mea ***îmi era*** *cum* ***îmi era*** [= mă-ngrijoram nu mă-ngrijoram] *dar mai mult* ***îmi era*** [= mă-ngrijoram] *pentru copiii mei* (I. Neculce, DAcR II_1 111);

Eu sînt bătrîn . . . ***și mi-e*** [= mi-e teamă, mă tem] *să nu poticnesc* (P. Ispirescu, Ileana Simziana);

Nu mi-e [= nu-mi pasă] *de durerea lui, /cît* ***mi-e*** *de necazul meu* (Jarnik-Bîrseanu, apud Tiktin, DGR 622);

Unul sărea de la al cincilea cat și c-o mînă-și ținea pălăria. Grozav ***îi era*** *de pălărie!* [= se temea să nu și-o strice] (B. Delavrancea, ibidem).

Exemplele precedente ne arată că sintagma prescurtată *mi-e* a căpătat un înțeles atît de deplin, încît poate exprima ideea verbală chiar și fără ajutorul vreunui substantiv. Ceva mai mult. Dacă i-am adăuga vreunul, n-am putea reda fidel ideea exprimată de vorbitor: *De discursuri* ***îi era*** [= îi ardea] *lui atuncea?* (N. Iorga, DAcR II_1 111). — La fel, în versurile: *O,* ***nu mi-e*** *că mi-am sîngerat, la prag piciorul într-un cui, / dar* ***mi-e*** *că e păcat! / Om bun ca dînsul nimeni nu-i / și pentr-o vorbă rea ce-i spui, / el toată ziulica lui / muncește supărat!* (G. Coșbuc, Pe lîngă boi), unde *mi-e* exprimă ideea verbală de «îmi pare rău», cum rezultă și din versul final al strofei precedente: «Și rău ce-mi pare-acum!»

Puterea construcției nominale de a exprima acțiunea poate merge uneori chiar și pînă la indicarea m o d a l i t ă ț i i și a t e m p o r a l i t ă ț i i verbale. Astfel, întrebuințată fiind cu valoare de imperativ, propoziția verbal-nominală *Pe-aici ți-e drumul!* exprimă totdeodată și timpul perfectul simplu sau compus, cu toate că copulativul rămîne la prezent:

și punînd mîna pe vas, ieși cum a intrat și ***pe ici ți-e drumul!*** [= o șterse] [1] (P. Ispirescu, Ileana Simziana).

---

[1] Valoarea de trecut a acțiunii exprimate a făcut ca această expresie idiomatică să fie întrebuințată uneori și cu copulativul la perfectul compus: «lupul care era ascuns... o dată se repezi, o luă în brațe și pe ici ți-a fost drumul». (P. Ispirescu, Lupul cel năzdrăvan).

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

De altă parte, în unele din propozițiile nominal-verbale, construcția nominală poate avea și o altă însușire caracteristică verbului, puterea de a exprima pasivul:

Se vede lucrul că nici tu ***nu ești*** [= nu ești făcut] *de împărat și nici împărăția de tine* [= nu este făcută pentru tine] (I. Creangă, DAcR II 1 110).

Cîteodată valoarea pasivă se simte chiar și în propoziția verbal-nominală implicită, rezultată din prescurtarea unei propoziții verbale propriu-zise:

Sfarmă-Piatră, văzîndu-se în primejdie, se roagă ***de iertare*** [= să fie iertat] (I. Creangă, Făt-Frumos, fiul iepei).

De corespunzătoarele lor pur verbale propozițiile verbal-nominale se deosebesc uneori și printr-o nuanță de înțeles. Cîtă deosebire, de pildă între *Mă uit la cineva* și *Sînt cu ochii pe cineva*, care, pe lîngă acțiunea «mă uit», conține și pe aceea că «nu-l scap o clipă din ochi». Alt exemplu:

În clasă: Dascălul la tablă
Măsoară calea dintre stele.
Pe liniile lui mi-s ochii,
Dar unde-s gîndurile mele?

Al. Vlahuță, Iubire, IV

Prima propoziție verbal-nominală subliniată se distinge de verbala *Mă uit la liniile lui* printr-o subtilă nuanță de gîndire. *Mă uit* implică și ideea de «înregistrez» (mă uit și văd), pe cîtă vreme *pe liniile lui mi-s ochii* înseamnă «mă uit fără să iau act cîtuși de puțin de înțelesul lor». E un sens pe care verbul simplu *a se uita* nu-l capătă decît în perifraza verbală *se uită în gol*, aplicată omului care, deși-și fixează privirile asupra unui punct, nu vede nimic din lumea din afară, absorbit fiind de lumea interioară a gîndurilor lui.

Și o nuanță de aspect distinge propoziția verbal-nominală de cea pur verbală. Deși *Mă gîndesc la cineva* are tot un aspect continuativ, ca și *Mi-e gîndul la cineva (la ceva)* sau *Sînt cu gîndul la cineva (ceva)*, totuși, în primul caz, acțiunea se poate referi și la un gînd de scurtă durată, pe cînd în al doilea este vorba de un gînd care subsistă vreme mai îndelungată. — La aspectul durativ, se mai adaugă și cel intensiv. Față de acțiunea neintensivă din *Se gîndește la joacă*, *Gîndul lui este la joacă* ne sugerează stăruitoarea persistență a ideii de joc, care-l face pe cel stăpînit de ea să nu-și mai poată vedea de treburi. E tocmai ceea ce ne face să simțim și ultimul vers din citatul precedent: *Pe liniile lui mi-s ochii,* / ***dar unde-s gîndurile mele?*** Acesta e și motivul pentru care iubirea adîncă este de cele mai multe ori exprimată prin astfel de construcții verbal-nominale:

Gîndul îi era la fiicele sale;

P. Ispirescu, Porcul cel fermecat.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

Vai și-amar, puică-i de mine,
Că ***mi-e gîndul tot la tine...***
Picioarele-mi merg pe cale,
Gîndul mi-i la tine-n vale;
Picioarele-mi merg pe văi,
Gîndul mi-i la ochii tăi.

T. Pamfile Cîntece de țară, Vai și amar.

Aspectul intensiv caracterizează construcția verbal-nominală nu numai cînd aceasta exprimă un sentiment, ci și cînd formulează o idee. *Este în stare de orice* nu ne dă numai ideea de « a putea », ci și ridică acțiunea la un grad înalt, în comparație cu propoziția verbală de aspect neintensiv: *Poate orice.* În același chip, exprimînd ideea negativă, construcția verbal-nominală *Nu e în stare să . . .* insuflă acțiunii un grad de minimă intensitate, pe care n-o simțim în propoziția corespunzătoare pur verbală: *Nu poate să . . .*

În strînsă legătură cu aspectul intensiv al propozițiilor verbal-nominale stă și expresivitatea lor. Cu această valoare stilistică se înfățișează atît construcțiile cristalizate — ca mai sus citata *Pe ici ți-e drumul!* în locul inexpresivului *Plecă* — cît și construcțiile de sintaxă vie. Transformînd complementul propoziției verbale în subiect și dîndu-i locul de frunte, propoziția verbal-nominală îl scoate în evidență și-l impune atenției noastre. Și astfel *Avea un boi așa de gingaș!* devine ***Boiul îi era așa de gingaș,*** *încît îți venea să o bei într-o bărdăcuță de apă* (P. Ispirescu, Ileana Simziana). La fel în : *Am întîlnit tot felul de chipuri.* ***Nici unul nu-mi era cunoscut*** [în loc de: nu cunoșteam pe nici unul] (Al. Cazaban apud Sandfeld, Syn. roum. 221).

Frecventă este întrebuințarea propozițiilor verbal-nominale ca variații stilistice. Astfel, în:

Se-nțelege că ***vorbim*** *nu despre părerile pe care un scriitor le emite . . .* ***e vorba*** *de felul cum ele sînt așternute, de puterea concepției* (I. Caragiale, Notițe risipite);

scriitorul a evitat prin construcția verbal-nominală *este vorba* repetarea predicatului propoziției verbale precedente *vorbim . . .*

O fericită variație stilistică de acest fel găsim în maxima:

Ori te poartă cum ***ți-e vorba****, ori vorbește cum* ***ți-e portul*** (I. Zanne II 836).

Ideea de bază este contradicția dintre vorbele și faptele (purtarea) fățarnicului. Alternativa în care este pus acesta, somat să-și pună de acord vorba cu fapta, alegînd una din cele două căi, putea să fie exprimată și numai prin propoziții verbale, fără ca înțelesul frazei să sufere întrucîtva și fără să se altereze chiasmul construcției: « Ori te poartă cum vorbești, ori vorbește cum te porți ». Creatorul maximei a ținut însă să-și varieze construcția în amîndoi termenii alter-

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

nativei, asociind în fiecare din ei, regenta pur verbală (ori te poartă . . . ori vorbește . . .) cu subordonata ei exprimată printr-o propoziție verbal-nominală (cum ți-e portul; cum ți-e vorba).

III

În sfîrșit, în fiecare din aceste două grupe intermediare, găsim o întreagă gamă de nuanțe, rezultate din combinarea în diferite doze a elementului nominal cu cel verbal și din diferitele raporturi de forță dintre cele două valori.

« Marta are ochi frumoși », bunăoară, este o propoziție verbală. Nu tot verbală rămîne ea însă în « Marta are *ochii* frumoși ». A fost de ajuns să-i articulăm complementul, ca să-i insuflăm un colorit nominal, deoarece, de astă dată simțim că nu mai este vorba de ceea ce are Marta (ochi frumoși), ci de cum sînt ochii ei (sînt frumoși). Deși a devenit o nominal-verbală, elementul nominal nu covîrșește pe cel verbal, ca de obicei în acest fel de propoziții. El reprezintă numai o fină nuanță nominală, pe care spiritul limbii o adaugă ideii verbale, făcînd-o simțită printr-o modificare, în aparență fără importanță, a construcției: articularea complementului.

Cu această mică modificare de ordin formal, dar care dă putere expresivă, construcțiile de acest tip devin un sugestiv instrument descriptiv:

De aceea, criminalul propriu-zis, luat ca tip, are ***brațele*** *peste măsură de lungi și* ***picioarele*** *prea scurte,* ***fruntea*** *îngustă și turtită,* ***occiputul*** *tare dezvoltat* (I. Caragiale, O făclie de Paște).

Iată și cazul contrar:

Toți erau cu părul, cu barba și cu mustețele pline de promoroacă (I. Creangă, Harap-Alb).

Propoziția nu este propriu-zis nominală, pentru că se simte în ea și o idee verbală (aveau părul, barba. . . pline de promoroacă), dar nu e nici verbal-nominală întru totul, deoarece elementul verbal, prea slab ca să-i poată da acest caracter, apare numai ca o nuanță.

Propozițiile de acest fel constituiesc în limba noastră o adevărată bogăție de nuanțe, pe care le poate avea uneori chiar una și aceeași construcție de bază, nominală sau verbală. Să luăm ca exemplu propozițiile construite cu *a fi gata.*

1. — În — *Ești gata? — Gata, jupîne Strul!* (I. Creangă, Moș Nichifor) avem o construcție nominală, de o parte cu, iar de alta fără copulativul *a fi.* Cum apare ea însă în *Grigorie Vodă era . . . sumeț și* ***gata la răspuns*** (I. Neculce, DAcR II_1 235)? Dacă în primul citat adjectivul *gata* exprimă singur numele predicativ, dîndu-i astfel un caracter nominal, în al doilea, sintagma predicatului are în componența sa, pe lîngă adjectivul *gata*, și complementul acestuia, exprimat printr-un substantiv verbal: *gata la răspuns.* Așa stînd lucrurile, propoziția nu mai rămîne numai și numai nominală, ci capătă și o notă verbală, ceea ce face

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

ca subiectul să fie caracterizat nu prin felul său de a fi, ca în coordonata precedentă (Grigorie Vodă era sumeț), ci prin felul său de a se manifesta: *Era gata la răspuns* «avea replica promptă».

2. — Colorit verbal poate căpăta în anumite cazuri propoziția nominală chiar și cînd sintagma *e gata* formează singură predicatul:

Urîtul din ce-i făcut?
Din omul care-i tăcut.
Pune-o buză peste alta
Și ***iată urîtu-i gata.***

Jarnik-Bîrseanu, apud Murnu: Cele mai frumoase doine, 46.

Nominală propriu-zisă în aparență, propoziția subliniată a căpătat și o nuanță verbală, pentru că exprimă o s t a r e sufletească (urîtul), r e z u l t a t ă dintr-o a c ț i u n e îndeplinită mai înainte (cînd omul «a pus o buză peste alta»). Cît de intim se leagă în construcțiile de acest fel elementul nominal cu cel verbal se vede din raportul logic care le unește: acțiunea este cauza; iar starea, efectul produs.

.E tocmai ce constatăm și în subordonata din zicătoarea:

Vorbă să fie, ***că tocmeala-i gata*** (I. Creangă, apud Zanne II, 827) căreia, în varianta «*Vorbă să fie,* ***că tîrg se face***» (I. Zanne, ibidem) îi corespunde o propoziție verbală atît ca înfățișare, cît și ca conținut.

De aceea, în propozițiile nominal-verbale de acest tip, numele predicativ *gata* implică întotdeauna și ideea acțiunii respective:

O vede azi, o vede mîni,
Astfel ***dorința-i gata*** [aprinsă]

M. Eminescu, Luceafărul.

3. — Elementul verbal este mai pronunțat în propoziția nominal-verbală din fraza:

să fii gata cu arcul, *ca să o săgetezi* (P. Ispirescu, Tinerețe fără bătrînețe).

Temporalitatea, care este una din cele mai caracteristice note verbale, apare acum în toată puterea ei. În propozițiile precedente, starea p r e z e n t ă este privită numai în perspectiva t r e c u t u l u i care a provocat-o. Aici ea ne îndreaptă și în spre v i i t o r. Întemeindu-se pe de o parte pe acțiunea trecută de «a se fi pregătit», *a fi gata* implică pe de alta și acțiunea viitoare a atacului în vederea căruia trebuie să fie gata eroul.

4. — Cu puterea ei de a da valoare temporală de viitor acțiunii verbului ce urmează, propoziția nominal-verbală *sînt gata* a ajuns să formeze un viitor perifrastic cu anumite nuanțe speciale:

iată ***sînt gata a-mi da viața*** *pentru tine!* (P. Ispirescu, Ileana Simziana).

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

Intrînd în chiar componența sintagmei predicatului, infinitivul formează cu *sînt gata* o perifrază verbală care exprimă un viitor imediat: «sînt gata a-mi da viața chiar acum». Acest viitor perifrastic se formează și cînd verbul următor este la subjonctiv: «Sînt gata să fac orice pentru tine». Păstrîndu-și numai formal individualitatea sintactică, propoziția nominal-verbală *sînt gata* și subordonata ei verbală *să fac* au căpătat laolaltă funcțiunea morfologică de viitor imediat, așa cum printr-un proces de morfologizare mai înaintat, propoziția verbală *am*, transformată în auxiliar și urmată de o subordonată verbală exprimată tot printr-un subjonctiv, a dat naștere uneia din perifrazele viitorului I: *am să fac*. Și tocmai pentru că procesul de morfologizare n-a mers atît de departe ca în *am să fac*, perifraza *sînt gata să fac* se prezintă cu notele sale caracteristice bine definite, în care putem descoperi cele două elemente componente, cu toată fuziunea lor. Elementul nominal se vede în valoarea de viitor imediat, datorită adjectivului *gata* și în nota afectivă care ne sugerează starea sufletească de hotărîre a vorbitorului; iar elementul verbal în acțiunea ce-și propune să îndeplinească, o acțiune concepută de obicei în stil mare (să-mi dau viața, să mă arunc în foc, să fac orice), ceea ce insuflă perifrazei și un aspect verbal intensiv.

5. Prezența acestor două elemente se simte și în caracterul de iminență, cu care se colorează viitorul exprimat pe această cale, cînd ne arată că acțiunea este așteptată să se producă din clipă-n clipă:

O clipă, două, ***fu gata să cadă*** (Sandu-Aldea, DAcR II[9] 235).

Cu și mai multă putere apare uneori acest viitor iminent în descrieri:

Ochii lui erau roșii și așa de căscați că ***păreau gata a se spinteca*** (B. Delavrancea, Liniște).

Rolul pe care-l joacă în acest caz elementul nominal *gata* se vede îndeosebi din repetarea lui, cînd ne sugerează fiorii momentelor de mare cumpănă:

gata-gata să facă *iar războaie și vărsări de sînge* (I. Caragiale, apud Candrea, Dic. Enc. 530).

Prin contaminare cu o altă construcție de viitor iminent, *stă să cadă*, s-a născut perifraza *stă gata să cadă*, menită să întărească iminența acțiunii verbului principal:

Și apucîndu-l niște răcori reci de frică, începu a citi pe cărticica lui și înlătură oarecum groaza ce ***sta gata să-l cuprindă*** (P. Ispirescu, Voinicul cu cartea în mînă născut).

6. — Perifraza nominal-verbală de care ne ocupăm mai poate exprima și una din cele mai subtile nuanțe temporale: viitorul în trecut. Cazul se întîmplă la imperfect. Viitorul iminent din «Luceafăru-*i gata s-apuie*» (G. Coșbuc, Faptul zilei) este un viitor propriu-zis, deoarece, situîndu-se în fața priveliștii, poetul ne spune că apunerea luceafărului se va produce în curînd. Dar în: «La 27 noiembrie 1877, Plevna era *gata să cadă*»? Nu mai e același caz.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)

Pentru că ceea ce era un viitor iminent propriu-zis în ziua de 27 noiembrie, înainte de căderea fortăreței, cînd se putea încă zice că Plevna va cădea, a devenit un viitor în trecut la 28 noiembrie, de cînd căderea Plevnei este un fapt îndeplinit și de cînd nu se mai poate zice decît că, la 27 noiembrie, «Plevna era gata să cadă».

Alt exemplu:

Eram acum tocmai pe culmea dealurilor . . . ***Gata a cîrmi la dreapta,*** *ca să coborîm în sat, aruncai împrejurul meu o lungă și mulțumitoare privire . . .* (Al. Odobescu, Psevd. XI).

Transpunîndu-se în trecut, în momentul cînd se afla pe culmea dealurilor, scriitorul își arată intenția de a cîrmi îndată la dreapta, ca să coboare în sat. E un fapt viitor pentru momentul acela, dar care, realizîndu-se după ce Odobescu a admirat priveliștea, și a început să coboare, a devenit trecut atît pentru povestitor, cît și pentru noi, cititorii, constituind astfel ceea ce se numește «un viitor în trecut».

Cu o notă specială se înfățișează acest viitor iminent în trecut, cînd acțiunea enunțată era cît pe-aci să se realizeze, dar nu s-a realizat, împiedicată fiind de un fapt intervenit în ultimul moment:

cînd ***era gata a o lovi*** *cu a doua săgeată, strigă ea* [Gheonoaia]: *Stăi, Făt-Frumos, că nu-ți fac nimic* (P. Ispirescu, Tinerețe fără bătrînețe).

Ce însemnează pentru expresivitatea limbii noastre marea putere de mlădiere a unei construcții ca cea analizată, ne-o arată poetul popular care a creat cu ajutorul ei, magistrala imagine din versurile:

Că e viața o nălucă,
Călător gata de ducă.

G. Dem. Teodorescu, P. pop. 330.

BDD-A10294 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:31 UTC)